

Nr 177.

Godkänd av första kammaren den 28 april 1920.

Godkänd av andra kammaren den 28 april 1920.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag beträffande ändring i sättet för kommuns medverkan vid avgörande av ärenden, som röra handeln med rusdrycker.

(Bevillningsutskottets betänkande nr 23.)

Till Konungen.

Uti två inom riksdagen väckta motioner har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning av frågan, i vilken utsträckning den kommunerna författningssenligt tillkommande medverkan vid avgörandet av ärenden, som röra handeln med rusdrycker, må kunna utövas genom omröstning bland vederbörande kommuns i dess allmänna angelägenheter röstberättigade medlemmar eller eljest i annan ordning än genom de i kommunalförfattningarna omförmälda kommunala myndigheter eller representativa organ ävensom för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

I motiveringen till denna hemställan hava motionärerna till en början erinrat, att vid 1919 års lagtima riksdag i två likalydande motioner (I: 61 och II: 226) framstälts förslag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i gällande förordning angående försäljning av rusdrycker, och

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 14 saml. Nr 177—181.

har innebörden av sistnämnda förslag i de nu föreliggande motionerna sammanfattats på följande sätt:

»Motionerna avsågo, att då inom en kommun frågan om tillstånd till detaljhandel med rusdrycker uppkommer, denna fråga skall i princip avgöras genom omröstning å kommunalstämma eller allmän rådstuga eller, i Stockholm, av stadens kommunalt röstberättigade invånare. Därest vid sådan omröstning majoriteten av de röstande avstyrker att tillstånd till sådan detaljhandel meddelas, förfaller frågan, men vid motsatt utgång av omröstningen skola utlåtanden inhämtas av kommunalnämnd och kommunalfullmäktige eller magistrat och stadsfullmäktige eller, i Stockholm, av endast stadsfullmäktige. Där stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige avstyrkt samtliga inkomna ansökningar om rätt till detaljhandel med rusdrycker, må tillstånd icke meddelas. Konungens befälningshavandes befogenhet enligt 22 § i rusdrycksförsäljningsförordningen att medgiva tillfälliga rättigheter skulle upphöra enligt motionärernas förslag, vilket slutligen avsåg, att på Kungl. Maj:t skulle ankomma att meddela närmare bestämmelser angående det ifrågasatta omröstningsförfarandet.»

Såsom motivering för de sålunda sammanfattade förslagen anfördes i 1919 års motioner, bland annat, följande:

»Oavsett olika principiella uppfattningar i nykterhetsfrågan torde det få anses vara ett allmänt intresse, att beslut rörande upplåtelse eller icke av rättigheter till detaljhandel med rusdrycker skall grunda sig på en verklig folkmening inom kommunen. Med nu gällande — — — — anordningar komma emellertid dylika beslut ofta nog att bliva beroende på tillfälliga och denna fråga ovidkommande omständigheter såsom exempelvis politiska partiets styrkeförhållanden vid valtillfällena, manipulationer vid det proportionella valsystemets tillämpning, organisatoriska åtgärder o. s. v. Genom ett skickligt utnyttjande av valmaskineriet kunna på dylikt sätt den ena gången motståndarna till rusdrycksförsäljningen och en annan gång dess anhängare förskaffa sig en majoritet inom representationen, som ej motsvaras av den verkliga meningen inom valmanskåren. Detta kan ej anses vara till gagn vare sig för det allmänna nykterhetstillståndet eller för de kommunala ärendenas rationella behandling.»

Bevillningsutskottet vid 1919 års lagtima riksdag avgav den 4 mars 1919 i betänkande nr 16 yttrande i anledning av sistnämnda motioner. Utskottet lämnade därvid en redogörelse för de bestämmelser i rusdrycksförsäljningsförordningen, vilka berördes av förslaget, ävensom för kommunalförfattningarnas stadganden i fråga om tillsättande av kommunalfullmäktige. Bland annat erinrade utskottet om 1918 års urtima riksdags beslut i fråga om det representativa systemets utsträckta tillämpning och kommunalfullmäktiges utvidgade befogenhet. För egen del anförde utskottet i huvudsak följande:

»Till en början vill utskottet såsom en egendomlighet i det föreliggande förslaget framhålla bestämmelsen om, att kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige

skola kunna förhindra upplåtande av rättighet till detaljhandel med rusdrycker, sedan en församling, där alla kommunens röstberättigade medlemmar äga stämma, i princip beslutat, att sådan rättighet skall medgivas. Efter primärförsamlingens principiella beslut borde, synes det, endast frågor, som angå de närmare anordningarna vid rättighets meddelande, kunna ankomma på de kommunala myndigheternas eller representativa organens handläggning och beslut.

I huvudsak har utskottet emellertid funnit förslaget värt beaktande. För denna utskottets mening hava emellertid icke varit avgörande de skäl, som motionärerna anfört. Enligt utskottets mening föreligger nämligen icke anledning att befara, att den verkliga folkmeningen inom kommunerna i de frågor, det här gäller, icke skulle komma till uttryck genom de representativa organens beslut. Erfarenheten torde tvärtom hava visat, att det nykterhetsintresse, som förefinnes inom kommunerna, merendels kommer till sin rätt vid de kommunala valen. Men just den omständigheten, att de nykterhetspolitiska synpunkterna ofta erhålla en utslagsgivande betydelse vid valen, innebär ur andra synpunkter en olägenhet, som det vore önskvärt att få avlägsnad. I sådant hänseende vill utskottet framhålla följande.

Då gränserna mellan olika meningsriktningar i nykterhetsfrågor icke sammanfalla med de linjer, efter vilka de politiska partierna äro uppdelade, har följden ofta blivit, att personer, som eljest skulle ansetts bäst kvalificerade till kommunala förtroendeposter, icke kunnat uppställas som kandidater eller fallit igenom vid valen, därför att deras uppfattning i nykterhetsfrågor icke sammanfallit med den, som omfattats av valmännens majoritet. Denna nykterhetsfrågans behärskande ställning har även kunnat medföra, att viktiga offentliga uppdrag kommit att anförtros åt personer, vilkas verksamhet i allmänna angelägenheter övervägande fallit inom nykterhetsorganisationernas område och vilka av sådan anledning stått mer eller mindre främmande för andra viktiga spörsmål, eller ock åt sådana, vilkas fiendlighet mot nykterhetsfrämjande åtgärder varit deras huvudsakliga förtjänst. I samband härmed vill utskottet fästa uppmärksamheten vid, att i den mån på sina håll en strävan förefinnes att vid kommunala val låta personlig duglighet och lämplighet komma till sin rätt oberoende av politiska åsikter, en sådan lofvärd strävan motarbetas av det inflytande, som de nykterhetspolitiska synpunkterna utöva.

I de förhållanden, utskottet nu i korthet berört, synes ligga en anledning att taga under närmare övervägande den tanke, som framförts genom de föreliggande motionerna. Om nämligen den enligt gällande rusdrycksförsäljningsförordning kommun tillkommande befogenheten att avgöra, huruvida rätt till detaljhandel må inom kommunen medgivas, överflyttas från det representativa organet till primärförsamlingen, så bör härigenom mycket vara vunnet för frigörande av de kommunala valen från de nykterhetspolitiska synpunkternas behärskande inflytande.

Inom utskottet har nu anmärkts, att detta visserligen vore förhållandet, när avgörandet i berörda fråga utfölle så, att rätt till detaljhandel icke medgaves, men att i motsatt fall icke mycket vore vunnet, enär åtskilliga andra i samband med rusdryckshanteringens reglerande stående frågor återstode, vilka det alltjämt skulle tillkomma vederbörande kommunala representation att handlägga. I fråga härom hyser utskottet den uppfattningen, att genomförandet av ett förslag i huvudsaklig överensstämmelse med det av motionärerna framlagda otvivelaktigt skulle vara av största betydelse i det hänseende, som ovan berörts. Den inom utskottet fram-

förda anmärkningen bör dock, synes det, föranleda, att frågan underkastas en ytterligare granskning, därvid även bör undersökas, huruvida och på vad sätt syftet att göra de kommunala valen oberoende av nykterhetspolitiska synpunkter må kunna påkalla författningsändringar även i andra hänseenden än dem, som i förevarande motioner avses. En sådan ytterligare utredning synes påkallad även med hänsyn därtill, att de författningsändringar, som här ifrågasätts, innebära en avvikelse från grundtanken i ovannämnda, enligt 1918 års urtima riksdags beslut i kommunallagarna införda bestämmelser om utsträckt användning av det representativa systemet och vidgad befogenhet för de representativa organen. Då emellertid den utredning, som utskottet sålunda anser önskvärd, icke kan så begränsas, att den lämpligen bör verkställas genom utskottets försorg, har utskottet ansett sig böra ifrågasätta, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör framställning om dess utförande.»

I de nu föreliggande motionerna hava motionärerna återgivit bland annat följande del av motiveringen till förra årets motioner:

»Riksdagens nykterhetsgrupp, — — — — — har enhälligt beslutat att förorda sådana lagändringar, varigenom det principiella avgörandet angående tillstånd till försäljning av rusdrycker skall ske genom ett omröstningsförfarande å allmän rådstuga eller kommunalstämma efter samma grunder, som föreskrivas i § 8 i K. F. om kommunalstyrelse på landet, och i motsvarande bestämmelser om kommunalstyrelse i Stockholm och kommunalstyrelse i stad. Om vid sådan omröstning majoriteten av de röstande avstyrka upplåtande av rättigheter, varom nu är fråga, förfaller saken. Om däremot ett tillstyrkande sker, förfares i överensstämmelse med nu gällande bestämmelser. I kommuner, där fullmäktige ej finnas, skall såväl principavgörandet som övriga beslut tillkomma allmän rådstuga eller kommunalstämma.

Därest denna anordning vinner riksdagens bifall, torde det böra uppdragas åt Konungen att meddela närmare bestämmelser angående omröstningsförfarandet, varvid dock måste fasthållas, att vid dylik omröstning enkel majoritet skall gälla liksom nu sker vid avgörandet inom fullmäktige.»

Vidare hava årets motionärer anfört följande:

»Härtill vilja vi tillägga, vilken tanke även bör kunna utläsas ur motionerna vid förra årets lagtima riksdag, att det, oberoende av olika politiska åsikter i övrigt, måste anses vara en fördel, om nykterhetsfrågan upphörde att på sätt eljes blir fallet utgöra en dominerande fråga vid de kommunala valen, så att dessa kunde förrättas under mindre direkt påverkan av nykterhetsspörsmålet och sålunda med mera obunden hänsyn till vederbörande kandidaters allmänt kommunala intressen och personliga duglighet och lämplighet för uppdraget ifråga. Överlämnas det principiella avgörandet om upplåtande av rusdrycksförsäljningsrättigheter åt allmän folkomröstning bland de kommunalt röstberättigade i stället för åt de representativa organen, kan det förväntas, att de nykterhetspolitiska synpunkterna komma att spela en relativt underordnad roll vid de kommunala valen.

Riksdagens nykterhetsgrupp har beslutat att ånyo framföra sin motion om kommunal omröstning rörande upplåtande av rusdrycksförsäljningsrättigheter. Då förra årets bevillningsutskott, som gillade motionens syfte, ej kunde godtaga vårt

förslag till ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen utan förordade ytterligare utredning, anse vi oss böra ansluta oss till utskottets förslag, som utan votering bifölls av andra kammaren men avsågs av den första.»

Vad sålunda ur motiveringen återgivits ger vid handen, att motionärerna vidhållit den i 1919 års motioner uttalade uppfattning, från vilken samma års bevillningsutskott på sätt ovan meddelats tog avstånd. Då emellertid utav vissa av motionärernas uttalanden syntes framgå, att motionärerna icke varit främmande för den ståndpunkt, som bevillningsutskottet i sitt ovannämnda, förra året avgivna betänkande intog, och då motionärerna upptagit såsom sitt förslag den av sistnämnda bevillningsutskott avfattade hemställan, har nu riksdagen, som i frågan intager enahanda ståndpunkt som förra årets bevillningsutskott, under åberopande av dess ovan återgivna yttrande i ämnet, beslutat att hos Eders Kungl. Maj:t göra hemställan av den lydelse motionärerna föreslagit.

I anslutning till vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning av frågan, i vilken utsträckning den kommunerna författningssensligt tillkommande medverkan vid avgörandet av ärenden, som röra handeln med rusdrycker, må kunna utövas genom omröstning bland vederbörande kommuns i dess allmänna angelägenheter röstberättigade medlemmar eller eljest i annan ordning än genom de i kommunalförfattningarna omförmälda kommunala myndigheter eller representativa organ, ävensom för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 28 april 1920.

Med undersätlig vördnad.